

היבטים לשוניים ויקרא עט

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת ויקרא ובהפטרות זכור ובראשון של צו

י וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן: יֵשׁ לַהֲקִיד עַל הַפִּרְדַּת הַתִּיבוֹת
א טו וְנִמְצָה: בַּה"א וְלֹא בַּל"ף
ב ב מִסְלָתָה: הַסֵּמ"ךְ בַּקֹּמ"ץ קֶטֶן. עַל כָּל-לְבַנְתָּה: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עַל, יֵשׁ לַהֲיִזְהֵר לֹא לַהֲדַבִּיק אֶת הַלִּמ"דִים שֶׁבִּין הַתִּיבוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ
ב ה מִצָּה: דָּגֶשׁ חִזָּק בְּצַד"י שֶׁלֹּא יִישְׁמַע מִלְשׁוֹן מִצִּיָּאָה בַּלְשׁוֹן עֵבֶר
ב ח וְהִקְרִיבָהּ וְהִגִּישָׁה: בַּמְלָרַע וּבַמִּפְיָק בַּה"א, הַקּוּרָא בַּמִּלְעִיל לֹלָא מִפְיָק מִשְׁבֵּשׁ מִשְׁמַעוֹת
ב יג עַל כָּל-קֶרְבָּנֶךָ: יֵשׁ לַהֲיִזְהֵר בַּהֲטַעֲמַת הַתִּיבוֹת שֶׁלֹּא לְצַרֵּף אֶת הַמִּילָה כָּל־לְתִיבָה שֶׁלִּפְנֵיהָ
ב יד גִּרְשֵׁ: שִׁי"ן שְׁמַאלִית וְכֵן הוּא בַּהֲמִשָּׁךְ בִּפְס' טז מִגִּרְשָׁה
ג ג הִמְכָּסָה: גְּעִיָּה בַּה"א וְהַמ"ם בַּשְׁוּוֹא נֶעַ לֹא בַּחֲטָף פֶּתַח, כֵּן הַדָּבָר גַּם בַּהֲמִשָּׁךְ
ג יב וְאִם עֹז: כֵּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַהֲטַעֲמָה וְלֹא כַּקּוּרָן וְדוּמִיּוֹ שֶׁם הַמִּילִים מוֹקְפוֹת
ד ח עַל-הַקֶּרֶב: הִיחִיד שֶׁלֹּא נֹאמַר בּוֹ אֶת-הַקֶּרֶב
ד י כֹּאֲשֶׁר יוֹרֵם: הַרִ"שׁ בַּפֶּתַח לֹא בַּקֹּמֶץ. עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת עַל
ד יג וְנִעְלָם: הַעִ"ן בַּשְׁוּוֹא נַח וְכֵן הַדָּבָר גַּם בַּהֲמִשָּׁךְ
ד יז אֶת פְּנֵי הַפְּרָכֶת: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֶת. כַּקּוּרָן וְדוּמִיּוֹ מוֹטַעַם בְּטַעוֹת מִרְכָּא-טַפְחָא בַּמְקוֹם טַפְחָא-מִרְכָּא
ד כ וַעֲשֵׂה לָפָר: בִּזְקָף קֶטֶן וְלֹא רִבִּיעַ כַּקּוּרָן וְדוּמִיּוֹ. יַעֲשֵׂה-לָּו: גְּעִיָּה בִּי"ד, יֵשׁ לַקּוּרָא בַּהֲעַמְדָּה קֶלָּה שֶׁם
ד כד וְשָׁחַט אֹתוֹ: בְּרִבִּיעַ וְלֹא בִּזְקָף כַּקּוּרָן וְדוּמִיּוֹ
ד כו וְנִסְלַח לוֹ: הַטַּעַם לֹא נִסּוּג אַחֲוֹר וְכֵן הַדָּבָר בַּשָּׂאֵר הַמְּקוּמוֹת
ד לא הוֹסֵר חֵלֶב: הַטַּעַם בַּסֵּמ"ךְ, לֹא נִסּוּג לַה"א. מִעַל זֶבַח: שְׁתֵּי הַתִּיבוֹת מוֹטַעֲמוֹת בַּמוֹנַח וְאִינָן מוֹקְפוֹת כִּפִּי שְׁמוּפִיעַ כַּקּוּרָן וְדוּמִיּוֹ
ה ח עֲרֹפֹ: הַעִ"ן בַּקֹּמֶץ קֶטֶן
ה ט יִמְצָה: הַצַּד"י בְּצִירִי
ה יח שִׁגְתָּו: הַגִּימ"ל הַרְאִשׁוֹנָה בַּשְׁוּוֹא נַח עַל אֵף הַקּוּשִׁי
ה כא בִּגְזָל: בַּמְלָרַע. אֹו עֲשֵׂק אֶת-עַמִּיתוֹ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת אֹו
ה כב וְכַחֲשׁ: טַעַם נִסּוּג אַחֲוֹר לַכ"ף. הַחִ"ת בַּסְּגוּל, לֹא בְּצִירִי. לַחֲטָא: הַחִ"ת בַּחֲטָף לֹא בַּשְׁוּוֹא נַח
ה כג גִּזָּל: הַזִּי"ן בַּקֹּמֶץ. עֲשֵׂק: הַשִּׁי"ן בַּקֹּמֶץ. הַפֶּקֶד: הַה"א בַּקֹּמֶץ קֶטֶן

מפסיר לשבת זכור דברים כה:

יז עֲמָלֶךְ: יֵשׁ הַקּוּרָאִים פֶּרֶשֶׁת זָכוֹר כָּל מִילָה וְכָל אוֹת לֹאט וּבַהֲדָגְשָׁה וְהֵם עֲלוּלִים לַקּוּרָא אֶת הַמ"ם בַּדָּגֶשׁ בַּעוֹד שֶׁהִיא רַפּוּיָּה אַחֲרֵי חֲטָף. בְּצִיָּאֲתָכֶם: הַתִּי"ו בַּשְׁוּוֹא נֶעַ
יח קָרָךְ: גְּעִיָּה בַּקֹּר"ף וְהַרִ"שׁ בַּשְׁוּוֹא נֶעַ. וַיִּזְנֹב: גַּם כֹּאֵן בַּעֲלֵי הַקְּרִיאָה הָאִיטִית הַמִּדְּגִישָׁה, עֲלוּלִים לַקּוּרָא אֶת הַי"ד בַּשְׁוּוֹא נֶעַ וּבַדָּגֶשׁ בַּעוֹד שֶׁהִיא לֹלָא דָּגֶשׁ וּבַשְׁוּוֹא נַח. כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים: נַחֵץ בְּנו"ן מִפְּאֵת הַגְּעִיָּה. וַיִּגְעֵ: קוּרָאִים שֶׁבְּכָל קְרִיאָה אֵינָם מַבְחִינִים בֵּין אֶל"ף לַעִ"ן עֲלוּלִים לַקּוּרָא כֹּאֵן עִי"ן פֶּתוּחָה בַּמְקוֹם עִי"ן בַּפֶּתַח גְּנוּבָה, כְּלוּמָר: וַיִּגְעָה. אֲבָל לִפִּי קְרִיאַת הָאֲשַׁכְנָזִים יֵשׁ כֹּאֵן אֶל"ף גְּנוּבָה וְנִקְרָא וַיִּגְעָע. וְלִפִּי עֲדוֹת

המזרח: וְגִיגֵעַ

יט **מִכָּל-אֵיבֶיךָ**: טעם קדמא באל"ף, גרש בב"ת והי"ד ביניהן בשווא נע. **אֲשֶׁר ה' -אֱלֹהֶיךָ**: כך היא ההטעמה הנכונה, תיבת **אֲשֶׁר** בלבד מוטעמת במונח ותבת ה' - מוקפת¹

את-זִכְרִי: לאחרונה השתרש מנהג לקרוא פעמים את המילה "זכר" מנהג זה אינו מוכר באשכנז המערבי וגם לא בעדות המזרח. בקונטרס "מקראות שיש להם הכרע" של הר"מ ברויאר ז"ל: האריך להוכיח שאין ספק שנוסח הצירי הוא הנכון, ואין כל צורך בקריאה הכפולה

הפטרת שבת זכור שמואל א טו (הספרדים מתחילים בפס' א):

א **לְמַשְׁחָךְ**: שי"ן בקמץ גדול, חי"ת בחטף קמץ וכ"ף סופית בקמץ גדול

ב **בַּעֲלָתוֹ**: געיה בב"ת, אין לקרא 'בלותו'

ג **וְהַפִּיתָהּ**: במלרע

ד **וַיִּשְׁמַע**: יו"ד בשווא נח, שי"ן בפתח והמ"ם בדגש חזק

ה **בְּדָרְךָ**: הב"ת בשווא נע ולא בפתח

ו **וַיִּמְאַסְךָ**: בתכנת הכתר שאנו מעתיקים ממנה אין געיה באל"ף, עם זאת אין ספק שהאל"ף בקמץ רחב והסמ"ך בשוא נע²

ז **וְאַשְׁתַּחֲוָה**: הוא"ו בשווא נע

ח **כִּמְנֶה**: כ"ף סופית דגושה

ט **וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי**: מלעיל

ראשון של צו:

ו ב **מוֹקֵדָה**: אין מפיק בה"א. **תֹּקֵד בּוֹ**: הטעם נסוג לת"ו

ז ג **וּמִכְנָסִי-בֶדֶךָ**: העמדה קלה במ"ם

ח ה **תֹּקֵד-בּוֹ**: העמדה קלה בת"ו

ט ו **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ**: בשאר מקומות: **וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ**

ו יא **יֹאכֶלְנָה**: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

מדפי פרשת השבוע של בר-אילן ויקרא עט

ד"ר עובל שפט חוקר בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן.

הקורבנות כאתגר לאדם המודרני: עיון בפירוש רש"י הירש למושג ה"קורבן"

עם חורבן בית המקדש בטלו הקורבנות, ועל דיניהם ותפארתם בימים עברו אפשר היה ללמוד רק ממצוות התורה, מדברי הנביאים ומהלכות והמסורות בתורה שבעל פה.

בחלוף הזמן ועינויי העיתים, עם התפשטות הנצרות והאסלאם, נחלש מוסד הקרבת קורבן ברוב הארצות שאליהם גלו ישראל. הדבר הוביל להתרחקות נפשית טבעית מכל הקשור בקורבנות, שהפכו ממציאות חיה למצוות ישנות

¹ בקורן ודומיו תיבת יי היא במונח.

² ניתן להוריד מכאן http://www.herzog.ac.il/tvunot/fulltext/mega10_broyer.pdf המעוניין יכול לקבלו אצלי

³ במקרים כגון זה השלים ר"מ ברויאר געיות במקום הראוי להן. הקובע שזה קמץ רחב ושוא נע או חטף, ושוא נע הוא כי אמאס הוא במשקל אָפֶּעַל.

שטעמן אינו תמיד ברור. עם זאת, בניגוד למצוות אחרות שאינן נוהגות בזמן הזה, יש לקורבנות נוכחות חזקה בחיים היהודיים היומיומיים. בתפילות המוספים של שבת וימים טובים נזכרים, לצד התחינה להקמת בית המקדש וחידוש סדר העבודה, גם הפסוקים בתורה המפרטים את הקורבנות השונים⁴. יתרה מזאת, מנהג ישראל הוא לקרוא את סדר הקורבנות מידי יום ביומו לפני תפילות שחרית ומנחה. כך נוצר מצב, שבעוד שההתרחקות הנפשית מהקורבן הלכה והחריפה, נוכחותם של הקורבנות בחיים היהודיים נותרה חזקה בשל מקומם החשוב בנוסח התפילה היומיומי. הסתירה הזאת הייתה לצנינים בעיני מנהיגי התנועה הרפורמית בגרמניה, שדרשו להתאים את הנאמר בסידור התפילה לתודעה הדתית; מאחר שהקורבנות אינם שייכים לתודעה הדתית המודרנית, אין סיבה להתפלל לחידושם ולהזכיר את פרטיהם בתפילות החול ובתפילות המוספים.

רש"ר הירש⁵, ממנהיגי החשובים של האורתודוקסיה בגרמניה לפני כמאתים שנה, יצא בחריפות כנגד השינויים שהנהיגה הרפורמה בתחום הזה (כמו בתחומים אחרים), וחתר לשמר את הכמיהה לבניין בית המקדש ולחידוש עבודת הקורבנות, ואת מטבעות התפילה המסורתיות המבטאות אותה. עם זאת, הוא ידע שמטרה זו לא תושג בשמרנות גרידא או בסיסמאות נוסח "חדש אסור מן התורה", אלא נדרשת תפישה חדשה של מושג הקורבן, הרלוונטית ליהודי המודרני.

קודם שנתאר את תפישתו החדשה של רש"ר הירש, עלינו להזכיר שתי תיאוריות באשר לעבודת הקורבנות שרווחו בזמנו ושהשרישו בציבור את התודעה שמדובר בריטואל פרימיטיבי, הכולל תפישה בלתי קבילה של האל ושל היחס בינו לבין האדם⁶. גישה אחת נזכרת בפירושו לפסוק בפרשתנו (ויק' א:ט): "התפישה המוטעית כאילו הקרבן בא לגרום לאלוהות עונג מוחשי חושני"⁷. תפישה מוטעית זו מייחסת תכונות גשמיות לאל, ורואה בקורבן אמצעי שממנו מפיק האל עונג גשמי (במקרה הספציפי הזה "ריח ניחוח"). תיאוריה מוטעית שנייה באשר לקורבן נזכרת בפירושו של רש"ר הירש על הביטוי "מזבח לה'", הנזכר בפרשת "נח" (בר' ח:כ) שם, עמ' קא:

והנה כל מקום שנזכר קרבן, הרי ה' נקרא בשם הויה ולא בשם אלהים... זאת ועוד, שם ה' בא להוציא מדעת כופרים, המטיחים דברים כלפי מעלה; הללו רואים בקרבן רק המתה והשמדה, הנותנת סיפוק לאל נוקם וצמא דם; בצרות אופקם יגילו, שכבר חדלנו להקריב קרבנות, שכבר השכלנו לדעת, שאין לעבוד את ה' בדם ובקרבן. כנגדם נזכר שם הויה בקרבן... אכן קרבנותינו קרבים לה' – הווה אומר לאותה הנהגה אלהית שאיננה חפצה במות הרשע אלא בשובו מדרכיו וחיה.

התפישה המוטעית השנייה של מושג הקורבן רואה בו תמורה לעונש שהיה אמור לבוא על האדם. האל מוותר על דמו של האדם בתמורה לדם הקורבן. לפי הרב הירש, התפישה הזאת אינה עולה בקנה אחד עם פסוקי התורה, משום שבכל מקום שנזכר קורבן, נסמך לו שם הויה, המציין רחמים. כלומר, הקורבן איננו תביעה של האל מהאדם, במידת הדין, לספק לו תחליף ותמורה, אלא ביטוי

⁴ א"ה. זה מנהג אשכנז, הספרדים מזכירים רק את פסוקי שבת וראשי חודשים, אבל לא של מועדים אחרים.

⁵ א"ה. הערתי כבר ששמו הוא שמשון (יש מתעקשים לקרוא שמשון בפתח) בן רפאל הירש. משום מה רבים חושבים ששם אביו הוא שמו השני. ויש אנשים שנקראו על שמו: שמשון (ולמתמיהים: שמשון) רפאל...

⁶ על התיאוריות הללו, שרווחו באקדמיה הגרמנית בת הזמן, ראו רד"צ הופמן, על התפילה, ירושלים תשע"ז, עמ' מד-מה.

⁷ תרגם מ' ברויאר, ירושלים תשס"ב, עמ' כ. א"ה. ממש לאחרונה הופיעה מהדורה חדשה של חמשה חומשי תורה עם פירוש הר"ש ב"ר הירש בתרגום חדש.

של אהבה. בקטע הזה מייחס הרב הירש את התפילה המוטעית לכופרים (הרפורמים). הוא אף אומר שהתפילה הלא נכונה שלהם את הקורבנות גורמת למאוס בהם, ולשמוח שעידן הקורבנות חלף מן העולם.

המשותף לשתי התפילות השגויות הללו, שהן מניחות תן וקח ממשי בין האדם לאל. האל מעוניין בקורבן. הוא חשוב עבורו או כשלעצמו או כפדיון למה שהאדם חייב ממילא לתת. התפילה החלופית שמציע הרב הירש למושג הקורבן היא לראות בו מעשה סמלי; זהו מעשה שאין לו תכלית מעשית, אלא הוא מביע מסר, שהוא עשוי ללמוד ממנו דבר מה. במסגרת רשימה זו לא נוכל להתייחס לכל ההיבטים של תפילת הרב הירש את המצוות כסמלים. נאמר רק, שהרב הירש ראה בחלק מהמצוות פעולות שנועדו להעביר מסר מסוים, ולא לקדם תכלית מעשית. בחלק מהמקרים האופי הסמלי של המצוות נאמר במפורש בתורה עצמה. למשל, כשהתורה קוראת לשמירת שבת, לתפילין ולמילה "אות", הכוונה היא שהן מבטאות מסר ביחס לברית שבין עם ישראל לקב"ה, ושזאת היא המשמעות של עשייתן. בחלק מהמקרים (כמו בקורבנות) התורה אינה אומרת במפורש שהמצווה סמלית, אלא צריך להוכיח שההבנה הזאת משתמעת מהפסוקים. רש"ד הירש, המצוות כסמלים, תרגם א' וולף, ירושלים תשמ"ד, עמ' 28–35.

לפני שנראה כיצד הרב הירש מוכיח שמצוות הקורבנות היא מצווה סמלית, נדגיש שלא רק הקרבת הקורבן היא הסמל, אלא העבודה במקדש באופן כללי. המקדש, על כל המצוות הרבות הנעשות בו, אינו תכלית לעצמו, אלא מקום סמלי, שנועד להעביר מסר על האידאל של עבודת ה', שצריכה להתבצע מחוצה לו, בחיים עצמם. הרב הירש מוכיח את האופי הסמלי של המקדש ועבודתו מדו המשמעות שיש לשכינת ה' בתורה. שם, עמ' 123–126 וראו גם פירוש רש"ד הירש לשמות (כה:ח) מצד אחד, בפרשת "תרומה" נאמר: **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם** (שמות כה:ח), והפירוש הפשוט הוא, שבעקבות הקמת המקדש, ה' שוכן בתוכם. מצד שני, בפרשת "בחוקתי" נזכרת שכינת ה' בהקשר של קיום כלל המצוות, ללא קשר למקדש: **וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכָם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם** (ויקרא כו, יא). כלומר, בפרשת הברכות מתבאר, שהתנאי להשראת שכינה הוא הקפדה על קיום הברית בין עם ישראל לקב"ה (כולל האיסורים החמורים של עבודה זרה ועריות) בחיים עצמם. מדוע, אם כן, בפרשת "תרומה" נזכר "ושכנתי בתוכם" רק בקשר להקמת המשכן? הרב הירש מבאר, שהקמת המשכן נועדה לממש את אותה תכלית של השראת השכינה בקרב העם. אלא שבעוד שבקיום הברית הדבר נעשה באופן ישיר ע"י עצם קיום המצוות, הרי שבעבודת המשכן הדבר נעשה באופן סמלי. באמצעות הפעולות הסמליות של הקרבת הקורבנות, הקטרת הקטורת, הדלקת המנורה וכו' העם מבין את תפקידו, ודבק ביתר שאת בעבודת ה' ובמצוות, שהן הערובה להתקדשות האמיתית ולהשראת השכינה.

באמצעות ההסבר הסמלי של עבודת המקדש הרב הירש פותר את הסתירה שיש לכאורה בין התורה, המדגישה את ערכה של עבודת הקורבנות לבין הנביאים המדגישים את קיום המצוות בחיים וקוראים: **לִפְנֵי לִי רֵב זִבְחֵיכֶם** (ישעיהו א). לפי הרב הירש, הנביאים ידעו לקרוא את התורה היטב, והבינו שלפרשת "תרומה" ול"פרשת הקורבנות" צריך לצרף גם את פרשת "בחוקתי". התכלית של עבודת המקדש היא חיזוק קיום המצוות בחיים. לכן, דתיות שמסתפקת במקדש ומתעלמת מהקדושה בחיים מחמיצה את כל מה שמהותי וחשוב בעבודת השם. הנביאים זועקים כנגד ההמרה של התכלית באמצעי, אולם הזעקה אינה מכוונת כלפי התורה, אלא כלפי מי שמפרש אותה לא נכון.

עד עתה ראינו שעבודת המקדש היא סמל לתהליך ההתקדשות של האדם, אך מהו הסמל של הקורבן עצמו? הסמל אמנם אינו מפורש בתורה, אך הרב הירש מציג להסיק זאת מההמרה של הקרבת יצחק בהקרבת האיל, בסיפור העקדה ורש"י הירש, המצוות כסמלים. הקרבת האיל נחשבה כהקרבת יצחק עצמו, ובזכות המעשה הזה נחשב אפרו של יצחק כצבור לפני המזבח. אבל מדוע? האם משום שהאיל היה תמורה להקרבת יצחק? פירוש זה בלתי אפשרי, שכן בניגוד ליצחק, האיל לא היה חשוב כלל לאברהם ואף לא היה רכוש, משום שבא מן ההפקר. לכן ברור, שהקרבת האיל היא פעולה סמלית המעידה על הנכונות של אברהם להקריב לה' את היקר לו מכול. אם כן, הקורבן הוא סמל להקרבת האדם וקניינו היקרים ביותר על המזבח של עבודת ה'. תכליתו היא התקרבות לה', הנעשית באמצעות ארבע העבודות הכרוכות בהקרבתו: שחיטה, קבלה, זריקה והקטרה ורש"י

הירש, פירוש לתהלים עג"ז, תרגם י"ז ליפשיץ, ירושלים תשנ"ה, עמ' 298:

ע"י השחיטה הוא חייב לבטל את קיומו ורצונו העצמי. ע"י דם ומתן דמים עליו למסור את ישותו לגבוה ולהחזיק ברום התפקיד שעמה לו התורה, ואת כל מטרותיו. ושאיפותיו. עליו להקטיר באש דת למען תהייה מסייעות לקיום החלק האלהי שלו וטיפוחו.

כמו הסמל של הקרבת הקורבן, גם להתקדשות העצמית יש מספר שלבים: השלב הראשון הוא שחיטה – האדם מבטל עצמו כנגד רצון ה'; השלב השני, שהוא כנגד זריקת הדם, הוא הקדשת העצמי לגבוה, והשלב השלישי, הזהה עם ההקטרה, הוא בחינת השאיפות והמטרות לאור ההתחייבות העצמית הקודמת של ההקדשה לגבוה.

התפישה הסמלית של הקורבן סייעה לרב הירש במטרתו המרכזית: המאבק ברפורמה ושימור מקומם החשוב של הקורבנות בתקווה המשיחית ובריטואל היומיומי. התיאוריות שראו בקורבנות "תן וקח" ממשי, שבו האדם מספק את רצונו של האל, קיבעו אותם בעולם העתיק הפרימיטיבי שאינו מתאים לאדם המודרני. לעומת זאת, ההסבר הסמלי של הרב הירש, הרואה בקורבנות סמל להקרבה עצמית במסגרת תהליך ההתקדשות של האדם, מאפשר גם לאדם המודרני להזדהות עם הקורבנות, וללמוד מהם לקחים חיוניים לחייו.

ע"כ ד"ר שובל שפט – דפי בר-אילן

א א ויקרא אל־מִשֶׁה וַיִּדְבֶּר יְיָ אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר: מֵהַסֵּפֶר תֹּורַת הַטַּעֲמִים שֶׁל יָדִידְנוּ הָרַב אֲבִרָהָם וַיִּסְבְּלוּם נִרְצִי עִמָּךְ רִלָה

כתב רשב"ם, לפי שכתוב למעלה, בסוף הספר [שמות], "וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל אֵהָל מוֹעֵד" וגוי, לכך קראהו הקדוש ברוך הוא מתוך **אֵהָל מוֹעֵד** וכן פרוש המקרא: **ויקרא אל משה, מאהל מועד, וידבר אליו, לאמר.** ולכאורה כוונתו לתרץ מדוע לא כתוב וידבר הי' אליו באוהל מועד. הרי משה היה נכנס לתוך אוהל מועד בשעה שדיבר אתו הי', כמה שנאמר וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל אֵהָל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל אֶרֶץ הָעֵדֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים וַיִּדְבֶּר אֵלָיו (במדבר ז, ט), לפיכך הוא מפרש שמאהל מועד מוסב לקריאה ולא לדיבור. ולפי דבריו הפיסוק הוא ויקרא אל־מִשֶׁה (וידבר הי' אליו), מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

אמנם הטעמים פיסקו ויקרא אל־מִשֶׁה / וַיִּדְבֶּר יְיָ אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר: ובפשטות, הכוונה היא שמשה אכן עמד מחוץ לאוהל מועד! שכן באותו יום לא יכול להכנס ככתוב וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל אֵהָל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן, אבל למחרת כבר יכול להכנס ולשמוע את הקול מעל הכפורת (ספורנו).

עוד יש לומר שיכול משה להכנס, ושיעור הכתוב הוא וידבר ה' אליו מן המקום המיוחד שבאחל מועד, דהיינו מעל הכפורת (ע"פ רש"י).

ב ד וְכִי תִקְרַב קִרְבֶּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תִנּוֹר סֵלֶת חֲלוֹת מִצֵּת בְּלוּלָת בֶּשֶׂמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁתִּים בֶּשֶׂמֶן: הַעֲרַת צִבִּי שְׂבִיט נֶרֶז. כס"ד. על הפסוק "וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור סולת חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן" כותב הרב רפאל פוזן [ז"ל] בספרו "פרשגן" שהתרגום של המלה סולת זהה למקור בעברית, כלומר סולת, בניגוד לפסוק א' ששם התרגום הוא סולתא. בהמשך הוא מסביר שהסיבה להבדל הוא שבפסוק א' עיקר כוונת התורה ללמד אותנו ממה מכינים את המנחה, ואילו בפסוק ד' (וכן בפסוקים נוספים בהמשך) כוונת התורה היא לאופן העשיה. את ההסבר הזה הוא כותב גם בפסוק א'. אולם, כאשר אני בודק בכל החומשים שבידי, אני מגלה שגם בפסוק ד' (ובפסוקים הנוספים בהמשך) כתוב סולתא (כמו בפסוק א') ולא סולת. האם יש למישהו חומש שבו אכן כתוב בתרגום אונקלוס סולת?

אגב, בחומש "שנים מקרא ואחד תרגום" שיש לי, בפסוק ב' "וקמץ משם מלא קומצו מסלתא ומשמנה" רשום בתרגום "ויקמוץ מתמן מלי קמציה מסלתא ומשמנה". ברור שיש כאן טעות וצריך להיות מסלתא, וכך אכן רשום בספר פרשגן וגם בכל החומשים שיש לי. האם יש חומשים שבהם מופיעה הגרסה המשובשת? א"ה. לא נתברר מאין לקח הרב פוזן את הגרסה 'סולת'. לעניין החומש 'שנים מקרא ואחד תרגום' ראיתי כמה מהם, וכמדומה שבכולם נוסח התרגום לקוי, כך שאנו פטורים למצוא 'עדי-נוסח' לגרסות החומשים ההם. תוך כדי ההתכתבויות עלו כמה דברים. ממני. כמדומה שסולת בארמית הוא סמידא.

יעקב לויפר. רק בארמית הבבלית, ובתרגומים הארצישראליים (משונה), אבל בתרגום אונקלוס ותרומי הנביאים זה סולתא.

ממני. בדקתי במפעל כתר בר-אילן, אין שם סמידא בשום תרגום בשום מקום. מכל מקום ה'הבחנה' עדיין לא מובנת לי. אני סתם מתקשה להבין את ה'הבחנה' בין סולת לסולתא, אל"ף בסוף המלה בארמית משמעה יידוע (כמו ה' הידיעה בעברית), אלא שבמקומות רבים יש אל"ף גם בלי יידוע. צריך לבדוק איך סולת מתורגמת במקומות אחרים.

יעקב לויפר: ברור שלא תמצא סמידא בשום מקום, כי אין שם שום תרגום ארצישראלי בתרגום הכתר.

זה באמת מוזר ש'סמידא' מופיע מחד גיסא בתלמוד הבבלי, מה שאומר שזו ארמית בבילית, ומאידך דווקא בתרגומים הארצישראליים. אבל בכל אופן זה עקבי. לכן השאלה שלך לא במקומה, אין מה לתמוה על תרגום אונקלוס משום שהמילה הזאת לא קיימת בלקסיקון שלו. לגבי מה ששאלת על 'סולתא' אינני מבין, זו המילה הראשונה שאתה מוצא בתרגום בצורת יידוע מיותרת? זה מאפיין מובהק של הארמית הבבילית, כמו 'גברא' 'ליליא' ועוד אלף ואחת דוגמאות.

ממני. חשבתי אולי בתרגום כתובים או אסתר ראשון ושני. ב'יונתן' וירושלמי על התורה יש 58 פעם בשו"ת בר-אילן. השאלה אם יש מקום ל'הבחנה' של פוזן, גם אם תמצא נוסח תרגום 'סולת' בלי אל"ף. ע"כ ההתכתבות.

אני מציג את הדברים של הרב פוזן עצמו בספר פרשגן.

ב א אֲנִישׁ אֲרִי יִקְרִיב קִרְבֶּן מִנְחָתָא קָדֶם ה' סִלְתָּא יְהִי קִרְבָּנִיה

סלֶת - סולֶתא או ד. "סֵלֶת יְהִיה קִרְבָּנו" - "סִלְתָּא יְהִי קִרְבָּנִיה", ביידוע, כי הסולת - סלֶת ה ח ו מ ר ש מ מ נ ו באה המנחה - היא עיקר המאמר, כדרשת חז"ל: "סלֶת

יהיה קרבנו - שלא יביא אלא מן החטין" (ספרא, דבורא דנדבה פרשה י): מי שנודר מנחה -

